

УДК 327.56[(438):(477):(498)]

Максименко І. В.

к. політ. н., ст. викладач кафедри міжнародних відносин
Інституту соціальних наук ОНУ імені І. І. Мечникова
к. 32, Французький бул., 24/26, м. Одеса, 65058, Україна
тел.: 0482–63–32–59, e-mail: ira.maksymenko@gmail.com
ORCID orcid.org/0000–0003–1331–5485

**БЕЗПЕКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ТРИКУТНИКУ «ПОЛЬЩА —
УКРАЇНА — РУМУНІЯ»: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ¹**

У статті аналізуються чинники, які посилюють дилему безпеки в регіоні Центральної та Східної Європи. Політика Росії проти України змінює систему відносин в Європі, повертає на порядок денний проблеми геополітичного протистояння, посилює відчуття нестабільності та загрози. Враховуючи близькість України до кордонів Польщі та Румунії, досліджується реакція з боку цих країн на нову ситуацію в регіоні з урахуванням таких чинників як регіональна ідентичність та стратегічна культура.

Ключові слова: безпека, співробітництво, Польща, Румунія, Україна, Росія.

Постановка проблеми. В основу українського підходу до гарантування безпеки покладено принцип мирного співіснування з іншими державами, в першу чергу, з сусідніми. Однак політика Російської Федерації з «проведення червоних ліній», спрямована, головним чином, на створення штучних перешкод для приєднання Грузії, Молдови та України до європейського та євроатлантичного безпекового простору, зруйнувала засади нового безпекового нарративу. Анексія Російською Федерацією Кримського півострова та включення його до її складу, а також початок непрямой військової агресії на сході України започаткували новий етап розвитку міжнародної системи. Його основними характеристиками є поверненням геополітики та *realpolitik* як на національному, так і міжнародному рівнях. Це означатиме, що потрібен перегляд підходів до національної безпеки з урахуванням поточних параметрів міжнародної системи. Особливо актуальним це питання є для країн Центральної та Східної Європи (ЦСЕ), які разом з Україною опинилися в авангарді протистояння західного та російського світогляду. Так само, як і Україна, вони зіткнулися з необхідністю наново оцінити, як вони поводитимуться в «нестійкій, анархічній міжнародній системі, де тільки три істини превалюють: дипломатія, альянси та війна» [18, с. 935].

Аналіз останніх досліджень. Питання чергового етапу трансформації системи міжнародних відносин в глобальному та регіональному контексті є предметом ретельного дослідження. Зокрема параметри системи міжна-

¹ Стаття була підготовлена для міжнародної наукової конференції «Соціальні та політичні трансформації у Центральній та Східній Європі (1917–2017 рр.): чинники, досягнення, проблеми» (28–29 червня 2017 року, ОНУ імені І. І. Мечникова, Одеса, Україна).

родних відносин в контексті українсько-російського конфлікту аналізують Р. Еллісон, В. Р. Мід, Д. М. Джонс та М. Д. Р. Сміт, С. Райннінг, О. Брусилівська, С. Толстов, С. Троян, Я. Турчин. Вплив російського чинника на європейську безпеку вивчають А. Ланозьська, М. Стаак, І. Лоссовський, В. Гера та М. Шішловська та ін.

Метою статті є визначення чинників, які повернули на порядок денний питання регіональної кооперації в сфері безпеки таких країн, як Україна, Польща та Румунія. Серед **завдань** виділимо наступні: 1) як змінюється система міжнародних відносин в контексті російського стратегічного курсу на відновлення власного домінування; 2) якими є наслідки російської агресії проти України для країн ЦСЄ; 3) які фактори визначають пріоритетність регіональної взаємодії країн ЦСЄ в сфері безпеки; 4) чи варто очікувати на формування нового рівня східноєвропейського співробітництва в сфері безпеки.

Припинення біполярного протистояння формально завершилося проголошенням членами РБСЄ/ОБСЄ «нової ери демократії, миру та єдності». Однак сподівання лідерів західноєвропейських країн на встановлення ліберального, демократичного світового порядку, переходу до стратегії *win-win sit* при вирішенні міждержавних проблем були остаточно зруйновані діями російського президента В. Путіна та його адміністрації проти України. Варто зауважити, що Росія попри різні спроби так і не змогла зайняти в постбіполярній системі світової політики таке місце, якого, на думку російських лідерів, вона варта. Попри членство РФ у більшості європейських організацій та форумів Москві не вдалося ані встановити реальне стратегічне партнерство з ЄС та НАТО, ані створити підґрунтя для рівноправного діалогу зі Сполученими Штатами. Та чи було це можливо в умовах, коли Кремль продовжував керуватися концептами *realpolitik*, зокрема збереження ліній поділу в Європі та сфер впливу (наприклад, виступати проти розширення НАТО за рахунок країн, які були радянськими республіками, протидіяти поглибленню співробітництва ЄС та НАТО з ними, не допускати введення міжнародних миротворчих сил в зони конфліктів на теренах колишніх радянських республік)? Навіть ініціативи Кремля з формування нової архітектури міжнародної безпеки, що передбачала замінити політику розширення НАТО та розгортання системи ПРО в Європі підписанням договорів про безпеку та взаємну допомогу з країнами, які відчувають небезпеку [9], не містили нічого, крім отримання Росією можливостей впливати на рішення членів ЄС та НАТО в сфері зовнішньої політики та безпеки. Відсутність підтримки власних пропозицій з боку європейських держав розглядалося в Москві як нехтування західними партнерами інтересів та базових принципів безпеки російської держави. Це стало для Путіна «виправданням» та інструментом формування суспільної підтримки агресивних ревізіоністських дій для того, щоб примусити світ поважати інтереси російської держави.

Стратегічна мета політики Путіна полягає у відновленні впливу російської держави в глобальному вимірі шляхом збільшення «структурної могутності Росії в євразійській регіональній системі» [12, с. 535]. Основними

інструментами для досягнення цієї мети обрано, по-перше, підрив довіри до міжнародних організацій як до інструменту врегулювання міждержавних відносин та гарантування національної безпеки, по-друге, дискредитація основних принципів міжнародних норм та міжнародного права, по-третє, використання існуючих норм та принципів у такому форматі, який дозволяє легалізувати акції Росії зі встановлення домінування в як мінімум в межах колишнього Радянського Союзу. Ще одним інструментом є свобода використання силових методів для реалізації власних інтересів, зокрема щодо встановлення «історичної справедливості», як це було з Кримом.

В цілому дії РФ щодо України є апофеозом політики Кремля з трансформації системи світової політики. Україна стала «нормативним полем битви» Росії за встановлення нових правил гри, в основі яких має лежати «нормативне право сили та національного інтересу» або, за словами Р. Еллісона, принцип «закон на службі сили» [12, с. 520]. А стрижнем стратегії Кремля залишатиметься право вільного трактування тієї чи іншої норми права відповідно до «так званих і національних, і геополітичних інтересів» [6].

Посилаючись на право нації на самовизначення, Росія втрутилася в конфлікт у Грузії та визнала незалежність Південної Осетії та Абхазії, сприяла проведенню незаконного референдуму в Автономній Республіці Крим та включила його до складу РФ. Водночас Москва вже більше десяти років відмовляється визнати незалежність Придністровської Молдавської Республіки, де було проведено два референдуми про незалежність, в тому числі щодо приєднання до складу Росії у 2006 р. Так само російська влада досі не визнала незалежність Косова, заперечує легітимність референдуму в Каталонії, посилаючись на важливість дотримання принципу територіальної цілісності Республіки Молдова, Сербії, Іспанії. Водночас Москва проводить політику іредентизму, в тому числі шляхом підтримки сепаратистських рухів в окремих країнах або встановлення неліберальних політичних режимів в країнах, які можуть стати союзниками Росії. В окремих випадках російські політичні сили використовують внутрішні протиріччя та конфлікти як у сусідніх країнах (Гагаузія в Республіці Молдова, Донецький та Луганський регіони в Україні, м. Нарва в Естонії, провінція Латгалія в Латвії), так і в інших європейських країнах. Цільовою аудиторією є проросійськи налаштовані верстви населення, їх підтримка та організація рухів формально спрямована на дотримання прав національних меншин — право використовувати російську мову як мову нацменшин. Аналізуючи ситуацію в більш широкому контексті, а саме дії російських структур в Словаччині, Угорщині, Польщі та навіть Франції та Німеччині, бачимо, що лейтмотивом діяльності Кремля є ослаблення внутрішньополітичної ситуації в європейських країнах, зростання радикально налаштованих політичних сил, а отже зменшення ліберально-ціннісного підходу до міжнародних справ та «зіткнення національних наративів між основними державами» [12, с. 531] під час врегулювання міжнародних конфліктів у майбутньому. А штучно створюючи та підтримуючи формальне існування проросійських квазікраїн на теренах Грузії, Молдови та України, Москва

формує додаткові платформи для посилення власного впливу в регіоні. Знаковим є той факт, що темою наступного засідання клубу «Валдай», відомої платформи для популяризації ідей Путіна, у кінці жовтня 2017 р., обрано «Творче руйнування: чи виникне з конфліктів новий світовий порядок?» [8].

Ще одним прикладом особливої стратегії Росії є маніпулювання зобов'язаннями в рамках міжнародних угод та організацій. Найбільший резонанс викликала позиція Росії щодо положень Будапештського меморандуму. З одного боку, порушення Москвою цього документу має надзвичайну важливість тому, що цей документ був підписаний спільно Росією, США та Великою Британією та підтверджував багато базових зобов'язань в рамках міжнародного права, зокрема положень Статуту ООН. З іншого, міжнародна політична та експертна спільнота найбільше була обурена тими аргументами, якими оперували російські високопосадовці для легітимізації своїх дій проти суверенної, дружньо налаштованої сусідньої держави. Так, прем'єр-міністр РФ Д. Медведев зазначив, що включивши в свій склад Крим, Росія жодним чином не порушувала свої міжнародні зобов'язання, зокрема Будапештський меморандум. Гарантії Росії розповсюджувалися виключно на ситуації загрози суверенітету України. Тобто Росія зобов'язувалася захищати Україну від інших держав, ставлячи себе понад усіма. А наголошуючи на тому, що «тільки сама держава, її народ та влада можуть гарантувати територіальну цілісність» [7], Медведев продемонстрував, як зверхньо Кремль ставиться до основоположних принципів міжнародного права. Іншим яскравим прикладом є теза президента Путіна про те, що Росія «поважає територіальну цілісність України та буде поважати у майбутньому» [26, с. 537], а також посилення на те, що в Україні відбулася революція та змінилася влада, виникла нова держава, перед якою Росія не має виконувати попередні зобов'язання [10]. Тим самим він знову ж таки продемонстрував генеральну лінію Кремля на порушення міжнародних зобов'язань в рамках договорів та угод, якщо це не відповідає інтересам РФ.

Наступним аргументом, який привертає увагу, є самопроголошене виключне право Росії на «всебічний захист прав та законних інтересів російських громадян та співвітчизників, що мешкають за кордоном». Ця теза була проголошена ще у 1994 р. за президента Б. Єльцина та сьогодні є основним кредо доктрини Путіна. За оцінками провідного британського вченого Т. Г. Еша, найбільш загрозовим для російських східноєвропейських та євразійських сусідів і для усього міжнародного порядку є те, що «він вирішує, хто є росіянином» — етнічні росіяни, російськомовні, нинішні або колишні російські громадяни? тобто будь-які «родинні народи», — що створює «благодотворне підґрунтя для затвердження нових законів, можливо, андеррайтингу традиційної державної служби» [13]. А якщо пригадати слова Путіна відносно України: «я взагалі не роблю різниці між руськими та українцями» та «дві країни — один народ» [4; 5], які він озвучив під час виступів у клубі «Валдай» у 2014 та 2015 рр., варто очікувати на продовження дестабілізації Кремлем міжнародного порядку до тих

пiр, поки не бути досягнуто формально чи неформально «нової ялтинської угоди, яка визнає російське верховенство через особливі права в Україні та ширшому регіоні СНД» [12, с. 535]. Чи не опиняться країни ЦСЄ на передовій лінії нового геополітичного протистояння? Чи не виправдовуються їх побоювання щодо загрози з боку ревізіонізму Росії та небажання Західної Європи йти на конфронтацію з Кремлем? На жаль, відповіддю на більшість цих питань є «так».

Неготовність США, ЄС та НАТО до наявних подій в Європі втілюється в паліативних рішеннях та заходах зі стримування агресії Росії проти України. Однак усвідомлення того, що це війна не просто проти України, але проти всього ціннісно орієнтованого світоустрою, відбувалося досі повільно. Це призвело до ослаблення європейської та євроатлантичної єдності, підірвало сподівання на досягнення загальноєвропейського мирного порядку, що, за словами німецького дипломата та політика К. Фойгт, не є реалістичним варіантом [14]. Крім того, це сприяло посиленню дивергенції серед членів, особливо серед країн ЦСЄ, та як наслідок неспроможність виробити чіткий, стратегічний підхід з протидії асиметричним та гібридним загрозам з боку РФ. Нарешті це сприяє збереженню тривалого нерегульованого статусу українсько-російського конфлікту. З урахуванням загострення проблем Сирії та ІДІЛ, які піднімають проблему внутрішньої та зовнішньої безпеки європейських демократій в інший, але не менш критичній формі, та змушують до пошуку широкої підтримки для розробки міжнародно-договірних сценаріїв врегулювання [18, с. 936], все більш очевидною стає готовність провідних держав ЄС та США досягти компромісу у відносинах із Росією, яка, за словами колишнього держсекретаря США К. Райс та К. Фойгта, залишається надто великою і важливою країною на схід від ЄС та НАТО [3; 25]. Компромісу, що значитиме згоду західних країн з думкою Путіна, що деякі держави є «більш суверенними, ніж інші, а основні держави визначають свій власний підхід до міжнародного права» [26, с. 537], згоду на появу розширеної східної буферної зони та встановлення «системи гнучкого балансу сил», асиметричних та нерівноправних партнерських відносин [24, с. 547].

Головне, щоб пошук прийнятної для основних гравців формату не відтворив ситуацію кінця 1930-х рр.: неефективність Ліги Націй, намагання провідних європейських країн зберегти баланс, закриваючи очі на відверто загарбницькі плани нацистської Німеччини, що керувалася логікою встановлення справедливості, повернення втраченого та відновлення міці шляхом об'єднання усіх німців в рамках однієї держави. Країни Східної Європи добре пам'ятають, що вони були першими на повернення та об'єднання. Тож не дивно, що перше місце порядку денного окремих країн ЦСЄ, зокрема Румунії, Польщі та країн Балтії займає питання посилення власної та регіональної безпеки. Основним напрямком для цих країн є посилення присутності НАТО як традиційного механізму колективної безпеки та захисту, а також для заповнення вакууму безпеки, що утворився з розпадом ОВД. Однак попри існуючі формати регіонального співробітництва та моделі регіональної єдності (Вишеградська група, Центральноевропейська

ініціатива, а також нереалізовані ідеї НАТО-біс, Балто-Чорноморської вісі тощо) в умовах російської агресії проти України та західного порядку стає очевидним, що ця проблема залишається актуальною. Це свідчить не тільки про дестабілізацію міжнародної системи, але й про те, що країнам ЦСЄ не вдалося сформувати регіональну ідентичність як одним з найважливіших атрибутів процесу регіонального єднання. Географічне розташування, спільне історичне минуле з подібними цінностями та інтересами, а також єдина модель політичного та економічного розвитку після 1990 р. надавали широкі можливості для формування регіональної ідентичності. Однак для більшості країн Центрально-Східної та Південно-Східної Європи історичне минуле принесло більше відчуження, ніж єдності, що простежується в політичному дискурсі Польщі, Угорщини та Румунії щодо українсько-російського конфлікту.

Не сприяв цьому й інший вимір регіональної ідентичності — негативна ідентичність, яка формується в контексті зовнішнього чинника, а саме протиставлення себе «Іншому». Після розпаду СРСР та краху соціалістичного табору таким «Іншим» для країн ЦСЄ могли бути ЄС і НАТО, або ж Росія. Однак євроатлантичний варіант «Іншого» став інструментом «повернення до Європи» та поширення відчуття приналежності до Європи, а отже розмивання власного периферійного, а головне буферного положення. Успішна інтеграція до ЄС та НАТО, доволі швидкі темпи економічного розвитку завдяки інтеграційним фондам та програмам надала їм достатнього рівня впевненості в своїх силах та важливості як східного флангу демократії та європейських цінностей. Стратегія ЄС та НАТО на стратегічне партнерство з Росією сприяла встановленню тісних економічних та енергетичних зв'язків останньої з країнами Європи. Поступово сприйняття Росії як «Іншого» в негативному контексті відійшло на другий план у більшості країн ЦСЄ. Лише Польща та Румунія продовжували розглядали Росію як «Іншого» або навіть «Значущого Іншого» крізь призму політичного реалізму. Вказуючи на домінування в політичній культурі Росії таких категорій, як синтетичне (не аналітичне) мислення, екстенсивний шлях економічного розвитку, нехтування законом, визнання егалітаризму, але не демократії, війни не за прибуток, а в ім'я «братерства», наступальна та експансіоністська зовнішньої політики [19, с. 17], вони заперечували можливість перетворення Москви на надійного партнера в управлінні європейською безпекою. Навпаки, вони стверджували, що військова сила є більш важливою для європейського миру та як додатковий інструмент запобігання потенційному російському ревізіонізму [20].

Такий підхід пов'язаний з іншим важливим чинником при аналізі перспектив регіонального безпекового співробітництва — стратегічною культурою цих країн. Традиційно стратегічна культура розглядається як комплекс ідей, поглядів та підходів до питань безпеки і оборони, який постійно змінюється, однак є своєрідним «компасом», що допомагає зробити вибір в періоди невизначеності [21, с. 2]. Основні риси стратегічної культури Республіки Польща сформувалася в контексті базової дилеми безпеки — місця країни на карті між двома впливовими державами: Німеччиною та

Росією. Постінтеграційний період збільшив довіру до західного сусіда, водночас Росія залишається ключовим актором у сприйнятті безпеки Польщі. Так само перманентною рисою стратегічної культури Варшави є підтримка незалежних та демократичних країн на сході від Польщі як запоруки її власної безпеки та незалежності. Зокрема З. Бжезинський підкреслював, що втрата Україною незалежності матиме негайні наслідки для Центральної та Східної Європи, поставивши Польщу в «геополітичний лінчпін на східних кордонах об'єднаної Європи». Незалежна Україна навпаки буде служити буфером, відокремлюючи Росію від Польщі, відкриваючи загрози з боку Росії, і отже буде стратегічним ключем до безпеки не тільки Польщі, а й усій Європі [15]. В практичному вимірі це втілюється в «східну політику», розроблену в рамках доктрини Гедройця — Мирошевського. Отже імперативом загальної стратегії РП є не перетворитися на санітарний кордон проти Росії, а інструментами визначено перетворення на ключового члена НАТО та партнера для США в регіоні [23], сприяння інтеграції України, Білорусі та Молдови.

Децю іншою була політика Румунії стосовно України на початку 1990-х рр., яка в першу чергу визначалася фундаментальними чинниками стратегічного мислення румунського політичного істеблішменту — вирішення «територіального питання» та боротьби за розширення державних кордонів задля повернення «Великої Румунії» [2, с. 225]. Але як і у випадку з Польщею інтеграція до ЄС та НАТО сприяла європеїзації стратегічної культури, домінантами якої стали посилення ролі Румунії у регіоні та Європі в цілому, пріоритет питань безпеки та оборони (особливо стосовно сприйняття загроз), сприйняття Росії як основної загрози для Румунії та регіональної нестабільності [17; 22]. З набуттям членства в євроатлантичних структурах Бухарест активно займається питаннями регіонального співробітництва та зміцнення демократії на пострадянському просторі.

Різка критика Росією регіональних проектів та програм, ініційованих Польщею, Румунією або ЄС в цілому, актуалізувала відчуття небезпеки для польської та румунської держав. Поточна російська політика відроджує в них побоювання перетворитися не просто на «сіру зону», як мало місце на початку 1990-х рр., але на зону різкого геополітичного конфлікту, за межами якого неможливо встановити стабільне та ефективне демократичне врядування [20]. Єдиною була й позиція політичного керівництва Варшави та Бухареста щодо підтримки територіальної цілісності України, визнання незаконним референдуму та анексії Криму, засудження дій Росії на Донбасі. Отже сьогодні як ніколи раніше Україна, Польща та Румунія об'єднані спільним баченням проблем безпеки та шляхів її зміцнення. Це стимулює регіональні країни до всебічної підтримки одна одної, посилення взаємодії в рамках новоствореної «групи солідарності» — трикутника «Польща — Україна — Румунія» або старої концепції «Міжмор'я», зокрема щодо реалізації спільних проектів у сфері безпеки, яка є неподільною для цих трьох країн. Підписання Україною Угоди про асоціацію та проголошення курсу на поглиблення співпраці з НАТО з метою досягнення критеріїв, необхідних для набуття членства у цій організації, відповідає

ключовим напрямкам східної політики Польщі та Румунії, а отже надає додаткові можливості для посилення співробітництва та координації дій, що слугуватиме підтримці взаємної стабільності та безпеки в регіоні.

Концепція «Міжмор'я» може слугувати частковому вирішенню дилеми безпеки в східноєвропейській «сірій зоні», оскільки співпрацюючи держави між Балтійським та Чорним морями можуть зміцнити свою безпеку, покращувати баланс сили проти Росії зокрема, і робити це навіть без подальшого східного розширення НАТО та Європейського Союзу [16]. І Варшава, і Бухарест проголосили курс на посилення безпекового співробітництва не тільки з сусідами по ЄС і НАТО, але й на підтримку країн-учасниць «Східного партнерства», передусім Молдови, Грузії й України. Вже сьогодні Польща та Румунія активно підтримують Україну в рамках НАТО та ОБСЄ: реалізуються проекти з розбудови української безпекової та оборонної спроможності спільно з партнерами по НАТО, роблять внески в роботу трастових фондів Україна — НАТО, надається підтримка в процесі внутрішніх реформ, необхідних для наближення до членства в євроатлантичних структурах, наголошується на необхідності включити країни-сусіди України до переговорного процесу щодо українського врегулювання. Румунія підписала угоди про спільне патрулювання українсько-румунського державного кордону та про співпрацю у сфері військових перевезень, бере участь у моніторингу безпекової ситуації в Україні в рамках місії ОБСЄ на сході України та є головою групи спостерігачів у Чернівцях [11, с. 11]. Завдяки підтримці західних сусідів почала діяти спільна Литовсько-польсько-українська бригади (ЛИТПОЛУКРбриг), обговорюються перспективи створення спільної флотилії НАТО в Чорному морі за участі Румунії, Болгарії та Туреччини, а також формування подібної військової бригади спільно з Румунією та Болгарією [1].

Висновки. Сучасна політика Росії, фокусом якої стала Україна, спрямована на перегляд існуючих правил та норм світового порядку, що сформувався із завершенням «холодної війни». Своїми діями проти Української держави Кремль планує створити новий світовий порядок, основними параметрами якого є боротьба за регіональну гегемонію, послаблення дієвості міжнародних правових норм та реконструкція постбіполярного територіального врегулювання в Європі. Через неготовність держав ЄС і НАТО до подібного сценарію протидія політиці Москви вирізняється паліативністю, що посилює анархічність та нестабільність системи відносин в Європі, повертає до стратегічної та безпекової риторики окремих країн терміни «баланс сил», «право сили» та принцип «допоможи собі сам». Найбільш чутливими до російської стратегії є Польща та Румунія, які покладаються на оборонні можливості НАТО. Водночас традиційне сприйняття Росії як загрози власній та регіональній безпеці, а також розуміння того, що провідні західні держави шукатимуть шляхи до повернення у «світ до 2014 р.», реанімували ідеї регіонального безпекового співробітництва. Об'єднання зусиль та створення нових альянсів має, з одного боку, виступати додатковим інструментом для збалансування підходів до майбутнього формату відносин з Росією. А з іншого, стане додатковою платформою для

залучення України, що не просто опинилася у вакуумі безпеки, але яка під тиском зовнішнього чинника перетворилася на джерело нестабільності та загроз для Варшави та Бухаресту. Належність цих країн до одного регіону, що у загальному вимірі визначається спільною історією, традиціями, відданістю загальноєвропейським цінностям та принципам міжнародного права, разом зі сприйняттям Росії як головної загрози — все це є чинниками, що створюють плідне підґрунтя для активізації регіонального безпекового співробітництва. Водночас на шляху до ефективного безпекового співробітництва у трикутнику «Польща — Україна — Румунія» існує низка перешкод, серед яких, в першу чергу, варто зазначити наступні: брак реальної регіональної ідентичності як засади для тісного співробітництва, відсутність попереднього досвіду успішного регіонального співробітництва в сфері безпеки і концентрація на окремих регіональних проектах, що уособлювали приналежність Польщі до ЦСЄ, а Румунії до ПСЄ, поглиблення розколу між країнами усього регіону через різні підходи до подальшого формату діалогу з Росією, а також посилення в стратегічному дискурсі Варшави та Бухаресту тенденцій до інтенсифікації стратегічного партнерства зі Сполученими Штатами. Не варто очікувати, що Росія залишатиметься осторонь і не використовуватиме й надалі весь спектр інструментів гібридної війни. Залишається відкритим питання, чи зможе Україна стати не слабкою ланкою в ініціативах Польщі та Румунії з посилення безпекового співробітництва в регіоні. Очевидним є той факт, що Київ є стратегічно важливим елементом для стримування ревізіонізму та гегемонізму Кремля в Східній Європі, а отже й перешкодою на шляху розширення «сірої зони» та сфери впливу російської держави на ці країни. Для України завдання не втратити час, не повторювати старих помилок та не допустити поширення відчуття втоми від України серед найближчих сусідів набуває риз екзистенціальності. Проте варто у повній мірі використовувати ті «вікна можливостей», які відкрилися перед Україною для поглиблення співробітництва з цими країнами в регіональних та європейських проектах, що слугуватиме стабілізації ситуації навколо неї та додатковим імпульсом для скорішої модернізації України. Успіх в цьому матиме своєрідний «ефект переливу» (spillover), коли Україна без формального членства буде сприйматися як органічний, інтегрований елемент єдиного європейського та євроатлантичного політичного та безпекового простору.

Список використаних джерел

1. Україна, Румунія та Болгарія обговорюють можливість створення спільної бригади — Зустріч Президентів України та Румунії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/news/2016/04/21/ukraine-rumuniya-ta-bolgariya-obgovoryuyut-mozhливist-stvorenya-spilnoi-brigadi-%E2%80%93-zustrich-prezidentiv-ukraini-ta-rumunii-/>
2. Гузенкова Т. Международный статус и внешнеполитические притязания Румынии // Восточная политика Румынии в прошлом и настоящем (конец XIX — начало XXI вв.): сб. докл. междунар. науч. конф. — Москва: РИСИ, 2011.
3. Зануда А. YES 2017: швидше Крим повернеться чи санкції скасуються? 16.09.2017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bbc.com/ukrainian/features-41295764>

4. Заседание Международного дискуссионного клуба «Валдай». 24.10.2014 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://kremlin.ru/events/president/news/46860>
5. Заседание Международного дискуссионного клуба «Валдай». 22.10.2015 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://kremlin.ru/events/president/news/50548>
6. Заседание Международного дискуссионного клуба «Валдай». 27.10.2016 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://kremlin.ru/events/president/news/53151>
7. Медведев уверен, что Россия не нарушала Будапештский меморандум. 24.05.2014 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://ria.ru/politics/20140524/1009139461.html>
8. Путин обсудит «созидательное разрушение» на встрече с клубом «Валдай» 20.09.2017 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.rbc.ru/politics/20/09/2017/59c149e09a79476378c7361a>
9. Путин рассказал Стоуну об ответе НАТО, судьбе Сноудена и Украине 14.06.2017 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://ria.ru/politics/20170614/1496441101.html>
10. Путин: Если это революция, то Будапештские соглашения не действуют. 4 марта 2014 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://vz.ru/news/2014/3/4/675516.html>
11. Солодкий С., Ракеу І. Аудит зовнішньої політики: Україна — Румунія. — Київ: Інститут світової політики, 2016.
12. Allison R. Russia and the Post-2014 International Legal Order: Revisionism and Realpolitik. *International Affairs*, 93:3 (2017):519–543.
13. Ash T. G. Putin's Deadly Doctrine 'Protecting' Russians in Ukraine Has Fatal Consequences». *New York Times*, July 18, 2014 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.nytimes.com/2014/07/20/opinion/sunday/protecting-russians-in-ukraine-has-deadly-consequences.html?mcubz=0>
14. Dempsey J. Europe and the Future of German Ostpolitik [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://carnegieeurope.eu/strategieurope/?fa=57211>
15. Draus J. Polish-Ukrainian Relations after Independence [Электронный ресурс]. — Режим доступа: https://www.nowaukraina.org/nu_11_2011/06_Draus.pdf
16. Fedorenko K., Umland A. How to Solve Ukraine's Security Dilemma? The Idea of an Inter-marium Coalition in East-Central Europe [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://warontherocks.com/2017/08/how-to-solve-ukraines-security-dilemma-the-idea-of-an-inter-marium-coalition-in-east-central-europe/>
17. Joja I.-S. Reflections on Romania's Role Conception In National Strategic Documents 1990–2014: an Evolving Security Understanding. *EUROPOLITY*. 9: 1 (2015): 89–111.
18. Jones D. M., Smith M. L. R. Return to Reason: Reviving Political Realism in Western Foreign Policy. *International Affairs*, 91: 5 (2015): 933–952.
19. Khylik O. East European Regional Identity: Myth or Reality? *UA: Ukraine Analitica*. 4:6 (2016): 12–20.
20. Mead W. R. The Return of Geopolitics. The Revenge of the Revisionist Powers. *Foreign Affairs*, May/June, 2014 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2014-04-17/return-geopolitics>
21. Meyer Ch. O. The Quest for a European Strategic Culture: Changing Norms on Security and Defense in the European Union. London: Palgrave Macmillan, 2006.
22. Micu M. Romania in Biehl, H., Giegerich, B., Jonas A., eds., *Strategic Cultures in Europe: Security and Defence Policies across the Continent*. 293–305. Potsdam: Springer Science & Business Media, 2013.
23. Reeves Ch. Polish Strategic Culture and the Politics of Intervention: Explaining Poland's Retrenchment» [Электронный ресурс]. — Режим доступа: https://paperroom.ipso.org/papers/paper_64186.pdf
24. Rynning S. The False Promise of Continental Concert: Russia, the West and the Necessary Balance of Power. *International Affairs*. 91: 3 (2015): 539–552.
25. Voigt K. A New Phase of Russia and Ostpolitik [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.feps-europe.eu/assets/1b124257-5061-4cf5-9309-83e33aee57af/karsten-paper-pdf.pdf>
26. Yost D. S. The Budapest Memorandum and Russia's Intervention in Ukraine. *International Affairs*. 93: 3 (2015):505–538.

References

1. «Ukrayina, Rumuniya ta Bolhariya obhovoryuyut' mozhlyvist' stvorenniya spil'noyi bryhady». Accessed April 21, 2016. [http://www.mil.gov.ua/news/2016/04/21/ukraina-rumuniya-ta-bolgariya-obgovoryuyut-mozhlyvist-stvorenniya-spilnoi-brigadi- %E2 %80 %93-zustrich-prezidentiv-ukraini-ta-rumunii-/-/](http://www.mil.gov.ua/news/2016/04/21/ukraina-rumuniya-ta-bolgariya-obgovoryuyut-mozhlyvist-stvorenniya-spilnoi-brigadi-%E2%80%9393-zustrich-prezidentiv-ukraini-ta-rumunii-/)
2. Guzenkova, Tamara. «Mezhdunarodnyj status i vneshnepolitieskie prityazaniya Rumynii». Vostochnaya politika Rumynii v proshlom i nastoyashhem (konets XIX — nachalo XXI vv.): sb. dokl. mezhdunar. nauch. konf., 222–230. Moskva: RISI, 2011.
3. Zanuda, Anastasiya. «YES 2017: shvydshe Krym povernet'sya chy sanktsiyi skasuyut'sya?» 16.09.2017. Accessed September 19, 2017. <http://www.bbc.com/ukrainian/features-41295764>
4. Zasedanie Mezhdunarodnogo diskussionnogo kluba «Valdaj». 24.10.2014. Accessed June 21, 2017. <http://kremlin.ru/events/president/news/46860>
5. Zasedanie Mezhdunarodnogo diskussionnogo kluba «Valdaj». 22.10.2015. Accessed June 21, 2017. <http://kremlin.ru/events/president/news/50548>
6. Zasedanie Mezhdunarodnogo diskussionnogo kluba «Valdaj». 27.10.2016. Accessed December 2, 2017. <http://kremlin.ru/events/president/news/53151>
7. Medvedev uveren, chto Rossiya ne narushala Budapeshtskij memorandum. 24.05.2014. Accessed June 21, 2017. <https://ria.ru/politics/20140524/1009139461.html>
8. Putin obsudit «sozidatel'noe razrushenie» na vstreche s klubom «Valdaj». 20.09.2017. Accessed September 21, 2017. <http://www.rbc.ru/politics/20/09/2017/59c149e09a79476378c7361a>
9. Putin rasskazal Stounu ob otvete NATO, sud'be Snoudena i Ukraine. 14.06.2017. Accessed June 21, 2017. <https://ria.ru/politics/20170614/1496441101.html>
10. Putin: Esli ehto revolyutsiya, to Budapeshtskie soglasheniya ne dejstvuyut. 4 marta 2014. Accessed June 21, 2017. <https://vz.ru/news/2014/3/4/675516.html>
11. Solodkyy, Serhiy, ta Rakeru, Ilyana. Audyt zovnishn'oyi polityky: Ukrayina — Rumuniya. Kyiv: Instytut svitovoyi polityky, 2016.
12. Allison, Roy. «Russia and the Post-2014 International Legal Order: Revisionism and *Realpolitik*». *International Affairs*, 93: 3 (2017): 519–543.
13. Ash, Timothy Garton. «Putin's Deadly Doctrine 'Protecting' Russians in Ukraine Has Fatal Consequences». *New York Times*, July 18, 2014. Accessed May 28, 2017. <https://www.nytimes.com/2014/07/20/opinion/sunday/protecting-russians-in-ukraine-has-deadly-consequences.html?mcubz=0>
14. Dempsey, Judy. «Europe and the Future of German Ostpolitik». Accessed May 25, 2017. <http://carnegieeurope.eu/strategieurope/?fa=57211>
15. Draus, Jan. «Polish-Ukrainian Relations after Independence». Accessed December 15, 2015. https://www.nowaukraina.org/nu_11_2011/06_Draus.pdf
16. Fedorenko, Kostiantyn, and Umland, Andreas. «How to Solve Ukraine's Security Dilemma? The Idea of an Intermarium Coalition in East-Central Europe». Accessed August 30, 2017. <https://warontherocks.com/2017/08/how-to-solve-ukraines-security-dilemma-the-idea-of-an-intermarium-coalition-in-east-central-europe/>
17. Joja, Iulia-Sabina. «Reflections on Romania's Role Conception In National Strategic Documents 1990–2014: an Evolving Security Understanding». *EUROPOLITY*. 9: 1 (2015): 89–111.
18. Jones, David Martin and M. L. R. Smith. «Return to Reason: Reviving Political Realism in Western Foreign Policy». *International Affairs*, 91:5 (2015): 933–952.
19. Khylyk, Olena. «East European Regional Identity: Myth or Reality?» *UA: Ukraine Analytica*. 4:6(2016):12–20.
20. Mead, Walter Russell. «The Return of Geopolitics. The Revenge of the Revisionist Powers». *Foreign Affairs*, May/June, 2014. Accessed May 28, 2017. <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2014-04-17/return-geopolitics>
21. Meyer, Christoph O. «The Quest for a European Strategic Culture: Changing Norms on Security and Defense in the European Union». London: Palgrave Macmillan, 2006.
22. Micu, Mircea. «Romania» in Biehl, H., Giegerich, B., Jonas A., eds., *Strategic Cultures in Europe: Security and Defence Policies across the Continent*. 293–305. Potsdam: Springer Science & Business Media, 2013.

23. Reeves, Christopher. «Polish Strategic Culture and the Politics of Intervention: Explaining Poland's Retrenchment». Accessed December 15, 2016. https://paperroom.ipsa.org/papers/paper_64186.pdf
24. Rynning, Sten. «The False Promise of Continental Concert: Russia, the West and the Necessary Balance of Power». *International Affairs*. 91:3(2015): 539-552.
25. Voigt, Karsten. «A New Phase of Russia and Ostpolitik». Accessed May 25, 2017. <http://www.feps-europe.eu/assets/1b124257-5061-4cf5-9309-83e33aee57af/karsten-paperpdf.pdf>
26. Yost, David S. «The Budapest Memorandum and Russia's Intervention in Ukraine». *International Affairs*. 93:3(2015):505-538.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2017

Максименко І. В.

Інститут соціальних наук ОНУ імені І. І. Мечникова
к. 32, Французький бульвар, 24/26, г. Одеса, 65058, Україна
+380482633259, e-mail: ira.maksymenko@gmail.com

**СОТРУДНИЧЕСТВО В СФЕРЕ БЕЗОПАСНОСТИ В ТРЕУГОЛЬНИКЕ
«ПОЛЬША — УКРАИНА — РУМЫНИЯ»: РЕАЛИИ
И ПЕРСПЕКТИВЫ**

Резюме

В статье анализируются факторы, которые усиливают дилемму безопасности в регионе Центральной и Восточной Европы. Отмечается, что политика России против Украины меняет систему отношений в Европе, возвращает на повестку дня проблемы геополитического противостояния, усиливает ощущение нестабильности и угрозы. Учитывая близость Украины к границам Польши и Румынии, исследуется реакция со стороны этих стран на новую ситуацию в регионе с учетом таких факторов как региональная идентичность и стратегическая культура.

Ключевые слова: безопасность, сотрудничество, Польша, Румыния, Украина, Россия.

Maksymenko I. V.

Department of International Relations, Institute of Social Sciences,
Odessa I. I. Mechnikov National University,
r. 32, French Bul., 24/26, Odessa, 65058, Ukraine,
+380482633259, e-mail: ira.maksymenko@gmail.com

SECURITY COOPERATION IN THE TRIANGLE «POLAND — UKRAINE — ROMANIA»: REALITIES AND PROSPECTS

Summary

The strategy of Russia to establish new global and regional order bases on some contradictory statements. In one case Moscow refers to the right of self-determination, but in another it infringes the basic international legal principles stated by the UN Charter. Or Russia proclaims that it respects the state's sovereignty and at the same time it annexes a part of this state's territory and supports the separatist movements there. Describing some V. Putin and his administration acts the author reasons that Kremlin uses international law to underwrite the normative world order, to return geopolitics that may help to stabilize its dominance. Kremlin exercises all these elements in creating and deepening crisis over Ukraine. One of the outcomes of Russia's policy towards Ukraine is increasing the feeling of instability and threats in CEE area that has sharpened the security dilemma there. Both the common borders with Ukraine and knowing that Western actors seek to set the dialogue with Russia to avoid conflict escalation are additional facts that threaten the security of Warsaw and Bucharest. Given that NATO is a dominant security and defense platform, the idea of new forms of subregional cooperation that includes Ukraine are becoming popular. Pointed out the achievements of security cooperation within the framework of the triangle «Poland — Ukraine — Romania», the author analyses the prospects of subregional security interaction through the following factors: regional identity and strategic culture of Poland and Romania as well their foreign and security policy priorities and external factors' influence.

Key words: security, cooperation, Poland, Romania, Ukraine, Russia.